שימוש בשמן שרפה בערב יום טוב

שאלה

האם כהנים יכולים להדליק **לפני יום טוב** נרות משמן שרפה (תרומה טמאה)?

תשובה

התרומה המופרשת כיום הולכת ברובה לאיבוד, מכיוון שהכהנים טמאים, והם אינם יכולים לאכול אותה. שונה היא התרומה המופרשת משמן הזית: לכהנים יש אפשרות ליהנות מהשרפה של שמן זה אף שהם טמאים, שכן ניתן ליהנות משרפת התרומה הטמאה ולהשתמש בשמן להדלקת נרות וכדומה. בלשון חז"ל שמן זה נקרא 'שמן שרפה' (כיוון שעומד לשרפה).

הלכה היא שאין שורפים **קודשים** (שנפסלו) ביום טוב,[1] מפני שאין עשה (של שרפת הקודשים) דוחה לא תעשה ועשה (עשיית מלאכה שאיננה נצרכת ליום טוב).[2] נחלקו הראשונים אם איסור שרפת **תרומה טמאה** ביום טוב הוא מהתורה[3] או מדרבנן.[4] לדעת הסוברים שאיסור שרפת תרומה טמאה ביום טוב הוא מדרבנן, חז"ל גזרו שלא ישרוף תרומה טמאה ביום טוב, כדי שלא יבוא האדם לשרוף קודשים ביום טוב.[5] טעם הגזֵרה הוא משום שהתרומה דומה לקודשים,[6] או כדי שלא יבוא לשרוף תרומה טמאה שלא לצורך יום טוב.[7] לדעת הסוברים שהאיסור הוא מהתורה, הרי הוא בכלל איסור שרפת קודשים.[8]

נראה שלדעת הסוברים שאיסור שרפת שמן שרפה ביום טוב הוא מדרבנן, אין מקום לגזור שלא להדליק נרות בשמן שרפה בערב יום טוב, שכן אין גוזרים גזרה לגזרה.[9] יתרה מזאת, גם לסוברים שאיסור שרפת תרומה ביום טוב הוא מדאורייתא, לא מצאנו שחז"ל אסרו להדליק בשמן שרפה בערב יום טוב,[10] וכידוע חל הכלל שאין גוזרים גזרה מדעתנו

1. שבת כד ע"ב.
2. רמב"ם, הל' יום טוב פ"ג ה"ח.
3. רש"י, שבת כה ע"א; ריב"א בתוס' שבת כד ע"ב ד"ה לפי.
4. נראה שכך דעת רוב הראשונים: ר"י בתוס' שם, רשב"א, ריטב"א, ר"ן והרמב"ן לשבת כד ע"ב.
5. חידושי הרשב"א, שבת כד ע"ב.
6. רשב"א, שם.
7. המאור הקטן, שבת דף י ע"ב בדפי הרי"ף.
8. רש"י, שבת כה ע"א.
9. שבת כא ע"א.
10. ראה ראש יוסף (לפרי מגדים), שבת כג ע"ב, שכותב לדעת הרמב"ם שמותר לשרוף תרומה ואף קודשים בערב יום טוב אף על פי שהיא תבער בתוך היום טוב.

בחזרה לעמוד התוכן

אחרי חתימת התלמוד.[11] עם כל זאת, דעת הר"י מלוניל והמאירי,[12] שאין להדליק בשמן שרפה אפילו בערב יום טוב, מתוך חשש מציאותי שהכהן יבוא בטעות להוסיף שמן לנר ביום טוב עצמו, הואיל ומותר ליהנות מהנר. לא ברור אם שיטתם היא גזרה עצמית שחידשו, או הבנה מן הסוגיה, אך מרוב הראשונים מוכח שלא סברו כך.[13] יש לציין שהיום החשש שמא הכהן יוסיף שמן לנר ביום טוב הוא פחות מציאותי, הואיל ועיקר התאורה הוא מהחשמל, ואילו הנר משמש לקיום המצווה בלבד.

לסיכום, מותר מעיקר הדין שכהנים ידליקו נרות משמן שרפה **לפני** יום טוב, ומכל מקום, מי שנוהג לקבל יום טוב בברכת הדלקת הנר לפני הדלקת הנר, אינו יכול להדליק בשמן שרפה בעיו"ט, שנמצא שורף שמן שרפה לאחר שכבר קיבל עליו את היום טוב.[14]

11. רא"ש, שבת פ"ב סי' טו.
12. הר"י מלוניל, שבת דף י ע"ב מדפי הרי"ף; והמאירי, שבת כג ע"ב וכד ע"ב; וכן הוא בחידושים המיוחסים לר"ן, שבת כג ע"ב; באבודרהם, סדר תפילות השבת.
13. לשון המאירי שבת כג ע"ב: 'ומ"מ יש לאסור מטעם שמא יוסיף ביום טוב כמו שביארנו במשנה, הא ערב שבת שהוא חול מותר ואף על פי שאין שורפין קדשים בשבת, הואיל ומבערב הודלק מותר, שאין לחוש להוסיף בו בשבת'. נראה שהמאירי סובר להלכה כדעה שמותר להדליק בשמן תרומה בערב שבת, משום שאין חשש שיוסיף ויבעיר שמן בשבת, אך חשש זה קיים ביום טוב, ולכן לדעתו יש מקום לאסור להדליק מערב יום טוב. ייתכן עוד שהמאירי לא חידש איסור זה מדעתו אלא למד זאת מדברי רב חסדא: 'אין מדליקים בשמן שריפה ביום טוב', ופירש שהכוונה בין ביום טוב ובין בערב יום טוב (נתיבות הבית על הרשב"א עבודת הקודש, בית מועד השער השלישי סי' טז). ברם, רוב הראשונים לא הסבירו כך את ההיתר להדליק בערב שבת, ונראה שלא סברו כדעתו. ייתכן עוד לומר שהמאירי למד את חידושו מהסוגיה שם כג ע"ב, שאומרת שאיסור ההדלקה בשמן שרפה ביו"ט הוא 'גזירה יו"ט אטו שבת', ותמוה, הרי קי"ל שאין שורפים קודשים ביו"ט (כפי שהקשו תוס' שם, ותירצו בכמה אופנים). לפיכך חידש המאירי שכוונת הסוגיה לאסור אפילו מערב יו"ט, וזהו רק מגזרה אטו שבת, ומכל מקום רוב הראשונים לא הסבירו כך את הסוגיה.
14. חידושי חת"ס, שבת כד ע"ב.

בחזרה לעמוד התוכן